

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДОЛОГІЇ PISA ВІДПОВІДНО ДО НОВИХ ОСВІТНІХ ПРІОРИТЕТІВ І СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Світлана НАУМЕНКО, к.пед.н., с.н.с.

Інститут педагогіки НАПН України

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8279-4427>

Метою публікації є висвітлення тенденцій трансформації методології Міжнародного порівняльного дослідження якості освіти PISA.

У 2025 р. Україна втретє взяла участь у Міжнародному дослідженні якості освіти PISA (Program for International Student Assessment, Програма міжнародного оцінювання учнівства) (вперше – у 2018 р., вдруге – у 2022 р.). І хоча його результати будуть оприлюднені наприкінці 2026 р., науковий інтерес становлять трансформації його методології як за ці роки, так і за весь період проведення цього дослідження.

PISA – це міжнародне порівняльне дослідження якості освіти, яке оцінює здатність 15-річних здобувачів освіти використовувати власні знання, вміння і навички для вирішення реальних життєвих завдань (Adams & Wu, 2002, р. 15).

Основними предметними галузями дослідження є читацька, математична та природничо-наукова грамотності. Під «грамотністю» у дослідженні PISA розуміється вміння здобувача освіти застосовувати знання і навички в повсякденній діяльності (удома, у процесі навчання тощо). Зокрема, *читацька грамотність* – здатність учня / учениці читати й розуміти різні тексти, здійснювати пошук нової інформації, відтворювати та використовувати її, інтерпретувати зміст тексту, формулювати власні умовиводи, осмислення та оцінювання змісту й форми тексту (Вакуленко & Ломакович, 2016, с. 10). *Математична грамотність* – здатність визначати й усвідомлювати роль математики в сучасному світі, надавати обґрунтовані судження, уміння використовувати математику в особистих цілях і в суспільному житті. *Природничо-наукова грамотність* – здатність визначати певну наукову проблему, отримувати нове знання, уміння пояснювати наукові явища, робити обґрунтовані висновки про них, розуміти основні характеристики науки як частини системи людського знання, усвідомлювати вплив науки і технологій на зміну матеріального, інтелектуального й культурного середовищ, прагнути залучитися до наукових галузей та бути активним членом суспільства (Вакуленко & Ломакович, 2016, с. 10).

Вперше дослідження PISA було проведено у 2000 р. Наступні цикли проводилися кожні три роки. Лише цикл 2021 р. було перенесено на 2022 р. через пандемію COVID-19. Після 2025 р. планується перехід PISA на

4-річний цикл збору даних (Institute of Education Sciences, n.d.). Тобто, наступне дослідження відбудеться у 2029 р.

Під час кожного циклу дослідження за допомогою тестів оцінюється рівень грамотності учнів / учениць з усіх трьох основних (ключових) напрямів (галузей): математика, читання, природничі науки. Проте у кожному циклі дослідження визначають провідну галузь з-поміж трьох ключових, на яку відводиться дві третини завдань тесту. Це дає можливість докладніше вивчити питання про грамотність 15-річних учнів / учениць саме в цій галузі. Так, у 2000, 2009 і 2018 рр. основним об'єктом дослідження була читацька грамотність, у 2003, 2012 і 2022 рр. – математична, а в 2006, 2015 і 2025 рр. – природничо-наукова грамотність.

У дослідженні разом із тестами для учнів / учениць використовуються анкети для здобувачів освіти, їхніх батьків та директорів закладів освіти. Анкети дають змогу виявити чинники, які зумовлюють відмінності в читацькій, математичній і природничо-науковій грамотностях учнів / учениць 15-ти років як у межах країни, так і порівняно з іншими країнами. В анкетах збирається інформація про різноманітні аспекти життя здобувачів освіти, наприклад, соціально-економічний стан їхніх родин, піклування й підтримка з боку батьків, навчання в ранньому дитинстві, мотивації до навчання, залучення до читання, інтерес до математики, задоволення від науки, здатності регулювати власну навчальну поведінку тощо, а також інформація про вчителів та заклад освіти, наприклад, кваліфікація вчителів, умови, в яких навчаються здобувачі освіти тощо.

Із 2012 р. у дослідженнях PISA крім читацької, математичної та природничо-наукової грамотностей також оцінюються додаткові галузі, які на даний момент, на думку дослідників PISA, є актуальними, інноваційними та критичними для сучасної молоді людини (PISA Ukraine, n.d.). Додаткова галузь являє собою міждисциплінарну компетенцію 21-століття і її оцінювання надає кожній країні-учасниці повне уявлення про «готовність до життя» її учнів (OECD, n.d.). Так, у 2012 р. інноваційною галуззю було *«Креативне вирішення проблем»* (оцінювання здатності учнів / учениць розуміти та вирішувати проблемні ситуації, в яких спосіб вирішення не є очевидним одразу), у 2015 р. – *«Спільне вирішення проблем»* (оцінювання навичок спільного вирішення проблем (завдань), тобто, уміння працювати в команді), у 2018 р. – *«Глобальна компетентність»* (оцінювання здатності вирішувати проблеми, пов'язані з глобальними та міжкультурними питаннями), у 2022 р. – *«Креативне мислення»* (оцінювання здатності генерувати різноманітні й оригінальні ідеї, а також оцінювати й удосконалювати ідеї у різних ситуаціях за допомогою завдань на відкрите спілкування та вирішення соціальних і наукових проблем), у 2025 р. – *«Навчання в цифровому світі»* (оцінювання метакогнітивних, когнітивних, поведінкових, мотиваційних й афективних процесів учнів / учениць, які сприятимуть їхньому навчанню упродовж життя в

нових і незнайомих цифрових середовищах, та оцінювання здатності розв'язувати проблеми за допомогою цифрових інструментів), у 2029 р. планується «*Медіаграмотність та грамотність у сфері штучного інтелекту*» (оцінювання наскільки добре здобувачі освіти вміють оцінювати достовірність, якість та мету цифрового контенту, щоб обґрунтовано й етично діяти та відповідально й ефективно брати участь у житті суспільства) та «*Кліматична грамотність*» (оцінювання здатності застосовувати знання, навички, установки та цінності з різних дисциплін для розуміння та розв'язання проблем, пов'язаних зі зміною клімату. Тобто, наскільки освітні системи готують учнів / учениць до реагування на кліматичні виклики та сприяють сталому розвитку в майбутньому).

У циклах PISA 2012, 2015, 2018 та 2022 рр. також окремим напрямом (за бажанням країни-учасниці) було оцінювання *фінансової грамотності*. Під фінансовою грамотністю у дослідженні розуміють знання й розуміння учнями / ученицями фінансових понять, продуктів і ризиків, а також здатність здобувачів освіти застосовувати отримані знання, вміння і навички для вирішення фінансових ситуацій, які виникають у повсякденному житті сучасної людини, наприклад, під час управління сімейним бюджетом, купівлі товарів і послуг, обчислення відсотків та ін.

У 2025 р. в межах дослідження PISA країни-учасниці вперше мали можливість оцінити знання своїх учнів / учениць з англійської мови як іноземної, зокрема, вміння читати англомовні тексти, сприймати інформацію на слух (аудіювання) та зв'язно висловлюватися в усній формі на запропоновану тему. Досить приємно, що у цьому дослідженні взяли участь й українські здобувачі освіти.

Ще одним нововведенням у дослідженні PISA став перехід на комп'ютерний формат. До 2012 р. у дослідженні використовувалося лише паперове (бланкове) тестування й анкетування. У 2012 р. було вперше апробовано комп'ютерний формат. При цьому у 2012 і 2018 рр. кожна країна-учасниця могла обрати формат (паперовий або комп'ютерний) участі у дослідженні. Так, у 2018 р. Україна була однією із 9 країн, які брали участь у паперовому форматі дослідження. З 2022 р. у дослідженні використовується лише комп'ютерне тестування й анкетування.

Отже, дослідження PISA не є статичною системою оцінювання. Воно постійно трансформується, адаптуючи свій фокус, пріоритети й методологію відповідно до нових освітніх пріоритетів і суспільних викликів. Адже його головним завданням є надання інформації кожній країні-учасниці про здатність її здобувачів освіти успішно функціонувати у сучасному суспільстві та швидко адаптуватися у мінливому глобальному світі.

Позитивним є те, що, не зважаючи на всі нововведення, дослідження PISA з 2000 р. і до тепер оцінює читацьку, математичну та природничо-наукову грамотності, які, на думку розробників PISA, є основою міжнародних оцінювань якості освіти та фундаментом сучасної освіти.

Участь України у циклах PISA 2018, 2022 та 2025 рр. є важливим кроком до інтеграції нашої країни до міжнародного освітнього простору та інструментом отримання об'єктивної інформації про стан вітчизняної освіти. Результати дослідження можуть слугувати основою для оновлення змісту загальної середньої освіти України та її вдосконалення.

Ключові слова: PISA, міжнародне дослідження якості освіти, читацька грамотність, математична грамотність, природничо-наукова грамотність, фінансова грамотність, глобальна компетентність, креативне мислення, навчання в цифровому світі.

Список використаних джерел

- Вакуленко, Т. С., & Ломакович, С. В. (Укл.). (2016). *PISA. Програма міжнародного оцінювання учнів*. Український центр оцінювання якості освіти. https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/PISA_PRINT_Ostatochnyj_2019.pdf
- PISA Ukraine. (n.d.). *Популярні запитання*. <https://pisa.testportal.gov.ua/populyarni-zapytannya/>
- Adams, R., & Wu, M. (Eds.). (2002). *PISA 2000. Technical report*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2002/12/program-me-for-international-student-assessment-pisa_g1gh2e07/9789264199521-en.pdf
- Institute of Education Sciences. (n.d.). *Program for International Student Assessment (PISA)*. <https://nces.ed.gov/surveys/pisa/overview.asp>
- OECD. (n.d.). *PISA Research, Development and Innovation (RDI) Programme*. <https://www.oecd.org/en/about/projects/pisa-rdi-programme.html>

ОЧІКУВАННЯ ВЧИТЕЛІВ ЩОДО ЦИФРОВОЇ ПІДТРИМКИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ: ОГЛЯД ДОСЛІДЖЕНЬ

Оксана ОВЧАРУК, д.пед.н., проф.

Інститут цифровізації освіти НАПН України,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7634-7922>

Цифровізація сьогодні охоплює всі сфери освіти, у тому числі й професійний розвиток вчителів. Особливого значення набули сьогодні цифрові засоби для здійснення дистанційного навчання та відповідні цифрові ресурси для вчителів. Гостро стоять також питання доступу до безкоштовних цифрових ресурсів, яких потребують вчителі різних предметів. І хоча в системі післядипломної педагогічної освіти існує низка курсів, що пропонують ознайомлення з цифровими засобами, важливим є виявлення очікувань та потреб вчителів щодо їх використання в умовах невизначеності та воєнного стану.